

 <p>Riksantikvaren Postboks 8196 Dep. 0034 Oslo</p> <p>Besøksadresse: Dronningensgt. 13</p> <p>Internett: www.riksantikvaren.no</p> <p style="font-size: 48pt; text-align: center;">2016</p>	Statusrapport 2016	
	Prosjekttittel <i>Riksantikvarens ruinprosjekt</i>	
	Prosjektbeskrivelse Ruinprosjektet er et av Riksantikvarens ti bevaringsprogrammer der målet er å sette i stand et utvalg kulturminner innen utgangen av 2020 ¹ . For Ruinprosjektet er målet bevaring, tilrettelegging for publikum, skjøtsel og pleie av områdene rundt ruinene samt overvåking og langsiktig vedlikehold. De 12–15 største anleggene vil bli prioritert, samt ruiner som engasjerer lokalmiljøet sterkt. (St.meld. nr. 16 (2004-2005), side 28.	
	Organisasjon En prosjektgruppe bestående av representanter fra Kunnskapsavdelingen og Kulturminneavdelingen.	
Mål for arbeidet (delmål, tiltak) i 2016: <ol style="list-style-type: none"> 1. Konservering og skjøtsel: Tilstandsanalyse, konservering og skjøtsel av utvalgte ruinanlegg. 2. FOU og dokumentasjon: Georadar, fotogrammetri og undersøkelser av steinbrudd i forbindelse med ruiner. 3. Informasjon og formidling: Fotodokumentasjon og nettinformasjon. 4. Kompetanseutvikling: Seminar for murere og deltakelse på kurs og seminarer. 		
Går til Klima- og miljødepartementet		
Arkivkode	351.3	Utførende enhet Riksantikvaren, Kunnskapsavdelingen, Konserveringsseksjonen
Elektronisk filnavn	Prosjektleder Inger-Marie Aicher Olsrud	Dato 9.8.2017
Prosjektnr 22730004	Periode: 2016	Godkjent av Seksjonssjef Harald Ibenholt

Del I Fremdrift, organisasjon og økonomi

2016 var 11. år i Ruinprosjektet. Vi har høstet mange nyttige erfaringer, både når det gjelder tekniske spørsmål og når det gjelder organisering av arbeidet.

Budsjettet for 2016 var på ca 13,1 mill inkl. overførte midler fra 2015. Budsjettrammene er stramme og vi har måttet foreta strenge prioriteringer.

Det vises for øvrig til mer utfyllende rapporter for de enkelte anleggene og for ulike forskningsprosjekter som er utført. Disse er lagt ut på Riksantikvarens vitenarkiv. Rapportene kan også fås ved henvendelse til Riksantikvaren.

¹ Det arbeides med en generell realitetsorientering og oppdatering av bevaringsprogrammene.

Prosjektgruppen

Inger-Marie Aicher Olsrud, prosjektleder
Harald Ibenholt, seksjonssjef
Karin Axelsen, prosjektmedarbeider
Live Johannessen, prosjektmedarbeider arkeologi

Økonomi

Det er betalt ut 11 878 417 kr på Ruinprosjektet i 2016.

1. Konservering og skjøtsel	10 796 069
2. Forskning og utvikling	778 587
3. Informasjon og formidling	79 945
4. Kompetanseutvikling og kurs	223 816
	<hr/>
	11 878 417

Del II Arbeidet i prosjektet

Konservering og skjøtsel

Tautra klosterruin, Frosta, Nord-Trøndelag - ID 85612

Toppen av nordveggen med toppdekke ferdig konserverert. Østveggen utvendig i koret ferdig konserverert. Nedre del av sørveggen i nordøstre del av kor er spekket.

Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen.

Viking Bakken og Geri Magnussen spekker murverket på Tautra..
Foto: Karin Axelsen, Riksantikvaren

Munkeby klosterruin, Levanger, Nord-Trøndelag – ID 7018

Nordre tverrskip ferdig konservert. Nordre vegger i skip innvendig og utvendig ferdig meislet og klart til spekking.

Vellykket oppsetning av Ronja Røverdatter.

Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen.

Tribunene foran ruinene er klare for publikumsinrykk.

Foto: Karin Axelsen, Riksantikvaren

Steinvikholm, Stjørdal, Nord-Trøndelag – ID 91501

Rom 103-104 østre og vestre side + toppdekke, rom 116 Vestmur, rom 115-116 søndre, vestre og nordre side + toppdekke, rom 114-115 søndre, vestre og nordre side + toppdekke ferdig konservert.

Rom 114 østre, vestre og nordre side ferdig meislet og reparasjon med KC mørtel under arbeid.

Reparert ringmur mot øst og sør innvendig.

Det er kjerneboret for drenering i kjellerrom.

Fuktsikring hvelvkjellere mot vest

Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen.

Ferdig konservative deler av Steinvikholm.

Foto: Karin Axelsen, Riksantikvaren

Lyse klosterruin, Os, Hordaland – ID 6459

Istandsettingen i 2016 tok først og fremst for seg Dagrommet i sørøstlige del av ruinen. Torvdekket på kronene ble fjernet og sementfuger i murlivene ble hugd ut og erstattet med kalkmørtel. Enkelte elementer i ruinen, som murkronen på vestmuren og portalbasene til Kapittelsalen, blir holdt under oppsikt for å avdekke mulige svakheter og lekkasjer.

Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen.

Konservering i Dagrommet..

Foto: Torbjørn Melle, Bergen kommune Byantikvaren

Selje klosterruin, Selje, Sogn og Fjordane – ID 83760 og 84839

Det er foretatt muretersyn og mindre reparasjoner i tårnets toppdekke, og en lekkasje i ett av vinduene er reparert. Klimaet i tårnet overvåkes for å se om det endes etter konservering.

Ellers har murarbeidet vært konsentrert om sørfløyen der midtre og østre rom er konservert.

Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen.

Et murparti i sørfløyen er tildekket for konservering.
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Halsnøy kloster, Kvinnherad, Hordaland – ID 64166

Det omfattende arbeidet med nordre korsgang er ferdig. Dreneringen fungerer fint, og det er lagt nye heller som erstatning for de som manglet helt.

Det er utført murarbeid i sør- og vestfløyen.

Arbeidet er utført av Bergen kommune Etat for Bygg og Eiendom, Sunnhordland Museum og NIKU.

Korsgangen under arbeid. I bakgrunnen skimtes Riksantikvarens 'konserveringsflagg' på nordfløyen.
Foto: Bergen kommune

Vesle steinhall Bergenhus, Bergen, Hordaland – ID 87123

Det gjensto en liten bit av vestmuren som ikke var ferdig konservert. Denne er nå ferdigstilt, og det diskuteres om det er muligheter for å gå videre med andre deler v ruinen. Tilstanden er dels kritisk, så det er nødvendig med tiltak flere steder.

Arbeidet er utført av Akasia.

Østre del av sørmuren ferdig utbedret.
Foto: Forsvarsbygg

Viste kirkeruin, Randaberg, Rogaland – ID 15046

Ruinen ble ferdig konserverert i 2015, og i 2016 ble det lagt gressdekke oppå bentonitten. Vi håper dette vil bevare ruinen, som i er konserverert helt uten mørtel.

Det arbeides nå med en forsiktig tilrettelegging av ruinen for besøkende.

Arbeidet er utført av Arkeologisk Museum.

Konserveringstekniker George Murphy legger gress på toppen av Viste kirkeruin.

Foto: Arkeologisk Museum

Bispeborgen Domkirkeodden, Hamar, Hedmark – ID 88381

Avsluttende konservering av østre ringmur samt noe murskjøtsel på sydflyøyen. Det er noen utfordringer ang. holdbarhet, spesielt der teglstein i kalkmørtel blir utsatt for fukt. Disse punktene følges nøye og repareres etter hvert som det oppstår skader. Det er også satt i gang forberedelser til det videre arbeidet der tårnet nå står for tur. Pilarene i 'stekehuset' er reparert ifbm. formidlingsarrangement.

Arbeidet er utført av Anno Museum Domkirkeodden.

Østre ringmur etter konservering..

Foto: Anne-Kathrine Bakstad, Domkirkeodden

Dyste steinalter, Østre Toten, Oppland

Dyste steinalter ble opprinnelig bygget for en stavkirke på stedet. Det ble vaar murt med kalkmørtel og er tidligere reparert med ulike mørtleltyper. Alteret ble tatt ned og murt opp igjen i kalkmørtel.

Ferdigstillingen av alteret ble marker under gudstjenesten 29. juli.

Arbeidet er utført av Murmester Terje Berner AS.

Murmestrene Terje Berner og Nils Kristian Høien Nielsen i gang med oppmuringen.

Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Holla kirkeruin, Nome, Telemark – ID 77951

Arbeidet på Holla har pågått i flere år og nærmer seg nå fullføring. I tillegg til fortsatt spekking ble det i 2016 arbeidet med forberedelse til nytt toppdekke samt hvordan man skulle sikre vestportalen.

Ulefoss Idéforums arbeid med lyssetting av ruinen koordineres med murarbeidet.

Arbeidet er utført av Murmester Finn Th. Sletten AS og Murmester Gulliksen AS.

Toppen av ruinen tildekket etter at det gamle skiferdekket er fjernet.
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Mikaelskirken, Tønsberg, Vestfold – ID 12373

Mikaelskirken er en stor ruin og ligger på Slottsfjellet i Tønsberg. Ruinen har i lengre tid vært preget av forfall, og gleden er stor nå som konserveringsarbeidet er i gang. I 2016 ble vestre del av ruinen konserverert. Sementfuger er meislet ut og skal erstattes med kalkmørtel.

Arbeidet er utført av Murmester Dag Arne Nilsen AS.

Mikaelskirken tildekket for konservering.
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Hovedøya klosterruin, Oslo – ID 3198-2

Det er behov for omfattende konservering av ruinene på Hovedøya. Oslo kommune Bymiljøetaten, Byantikvaren og Riksantikvaren er i gang med forberedelser til arbeidet. I mellomtiden prioriteres vegetasjonsskjøtsel og tilsyn.

Arbeidet er utført av Oslo kommune Bymiljøetaten.

Ruinen er godt ivaretatt mht. vegetasjonsskjøtsel.
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Mariakirken, Oslo – ID 42178

Sørenga i Oslo, hvor Mariakirkeruinen ligger, preges av gigantprosjekter som Follobanen og bygging av en helt ny bydel. På sikt skal det også opparbeides en helt ny middelalderpark her. Ruinkonserveringen i Oslo er et spleiselag både organisatorisk og økonomisk mellom Oslo kommunes Kulturretat og Riksantikvaren. Årets konserveringsarbeider ved Mariakirkeruinen har i hovedsak bestått av terrengbearbeiding inne i ruinen, hvor det tidligere gressdekket er erstattet av grus etter samme prinsipp som de andre ruinene som er konserverert i regi av Ruinprosjektet i Oslo.

Mariakirkeruinens kor. Det er i 2016 lagt grusdekke inne i ruinen. En plate nedfelt i grusen viser Håkon V's grav. Stolpene i grusen markerer stolpekirken som sto på stedet før murkirken ble bygget.

Foto: Harald Ibenholt, Riksantikvaren.

Forskning og utvikling

Fotogrammetri

Ruinene Rokoberget, Værne og Stein er dokumentert med fotogrammetri.

Fotogrammetri av Stein kirkeruin utført i 2016.
Illustrasjon: Marcin Gladki, PAST

Georadar - resultater fra Sverresborg, Værnes og Steinvikholm

Georadarundersøkelser er foretatt på egnede områder ved ruinene Sverresborg, kalkovnen ved Værnes kirke og Steinvikholm. Spesielt interessante er resultatene fra Steinvikholm, og det er tatt kontakt med ulike fagmiljøer for tolking av data.

På det grønne området sør for broen på Steinvikholm er det gjort undersøkelser med georadar
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Flyskanning Mjøskastellet og Valdisholm

Arbeidet i 2016 var konsentrert om feltarkeologiske undersøkelser samt undersøkelser av mulige steinbrudd. Forberedelser til droneskanning er i gang.

MJØSKASTELLET OG VALDISHOLM: VURDERING AV STEIN OG STEINBRUDD

Mjøskastellet, Ringsaker kommune, Hedmark fylke
Valdisholm, Eidsberg kommune, Østfold fylke

Per Storemyr, Regin Meyer

Deler av forsiden til Per Storemyrs rapport om steinbrudd.
Illustrasjon: NIKU.

Arkeologisk oppfølging av konservering

Ofte innebærer ruinkonservering inngrep i grunnen. Slike inngrep må planlegges og gjennomføres i nært samarbeid med arkeologer. På Holla kirkeruin er dette ekstra komplisert siden ruinen ligger både på middelaldergrunn og på et gravfelt fra jernalderen.

Arkeologer og murere vurderer mulighet for tiltak på Holla kirkeruin..
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Informasjon og formidling

Fotodokumentasjon

Bamble kirkeruin og Viste kirkeruin ble fotodokumentert i 2016. Arbeidet er utført av Ark-foto v/fotograf Arve Kjersheim.

Bamble kirkeruin.
Foto: Fotograf Arve Kjersheim, Ark-foto

Kurs og kompetanseutvikling

Seminar for eiere og forvaltere i Selje

I 2016 var det igjen tid for å samle eiere og forvaltere av middelalderruiner. 17 entusiastiske deltakere som representerte både eier- og forvaltersiden møtte til seminar i Selje. Årets tema var formidling, og det ble mange interessante presentasjoner og diskusjoner.

Det klatres i fjell og det diskuteres.

Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Kompetanseutvikling for prosjektgruppen: Nordisk ruinseminar og Kalkforum

For den ruininteresserte er Hammershus på Bornholm ett av drømmemålene for en ekskursjon. Vi som var så heldige å delta på Nordisk Ruinseminar fikk oppleve borgen i strålende høstvær, og vi fikk innblikk i kalkbrenning, konservering, dokumentasjon og vegetasjonsskjøtsel.

Hammershus er et imponerende anlegg.

Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud

Oslo, 9. august 2017

Inger-Marie Aicher Olsrud